

STANOVISKO AGENTURY K INKLUZIVNÍM VZDĚLÁVACÍM SYSTÉMŮM

Druhé vydání

Tento dokument představuje aktualizaci a druhé vydání stanoviska Evropské agentury pro speciální a inkluzivní vzdělávání (dále jen „Agentura“) ohledně inkluzivních vzdělávacích systémů, které bylo zveřejněno v roce 2015. Stanovuje dohodnutou vizi a základní rysy inkluzivních vzdělávacích systémů. Samostatný **Základní informační dokument** uvádí důkazy a literaturu, které byly základem této aktualizace stanoviska Agentury z roku 2022.

Tato konečná vize inkluzivních vzdělávacích systémů je chápána jako aspirace – cíl a horizont –, kterému mohou všechny členské země Agentury přizpůsobit svou práci na rozvoji politiky. Ve snaze účinně podporovat své členské země při plnění tohoto cíle si Agentura uvědomuje, že ohledně vize inkluzivních vzdělávacích systémů zastává každá z nich různé myšlenky a podniká různé kroky. Tato vize proto v nadcházejících letech poskytne ústřední bod a inspiraci pro další práci s členskými zeměmi.

Z toho, jak Agentura reflektuje 25 let spolupráce s členskými zeměmi, vyplývá, že vize inkluzivních vzdělávacích systémů nastíněná ve stanovisku z roku 2015 zůstává konstantní:

Všem žákům všech věkových skupin se dostává smysluplných a kvalitních vzdělávacích příležitostí v rámci místní komunity po boku přátel a vrstevníků.

Kontext práce na mezinárodní a evropské úrovni se však výrazně změnil. Je nezbytné, aby stanovisko Agentury zůstalo aktuální, takže tento dokument aktualizuje původní verzi z roku 2015.

Vzdělávací systémy v celé Evropě čelí stále větším výzvám. Důvodem jsou konflikty, migrace, pandemie, změna klimatu, technologický rozvoj a společenské změny. Mnohé z těchto výzev mohou prohloubit

nerovnosti, které jsou podle dokumentu **Global Education Monitoring Report 2020** [Zpráva o celosvětovém monitoringu vzdělávání 2020] běžně spojovány s následujícími oblastmi:

... pohlaví, odlehlost, finanční situace, postižení, etnicita, jazyk, migrace, odsun, trest odnětí svobody, sexuální orientace, genderová identita a její vyjádření, náboženské vyznání a další názory a postoje (UNESCO, 2020, str. 4).

Vnitrostátní legislativa a politika musí uznávat práva všech žáků a aktivně předcházet diskriminaci, stereotypům a marginalizaci, se kterými se zjevně potýkají všichni žáci, kteří mohou být z různých důvodů zranitelní vůči vyloučení z inkluzivního vzdělávání.

Současný kontext konfliktů a pandemie onemocnění COVID-19 představuje příležitost přehodnotit odolnost vzdělávacích systémů a to, jak připravují všechny žáky na život ve stále nejistějších časech. S tím, jak se v plné míře ukazuje dopad na učení, duševní zdraví a pohodu mladých lidí, se do popředí dostává přemýšlení o nové společenské smlouvě o vzdělávání, jak je uvedeno v dokumentu **Reimagining our futures together** [Nová společná představa o naší budoucnosti] (International Commission on the Futures of Education, 2021). Ten zdůrazňuje potřebu, aby **vzdělání bylo „sdíleným sociálním závazkem“ – jedním z klíčových lidských práv – posilujícím schopnost každého pečovat a spolupracovat na všech úrovních společnosti.**

Sociální, vzdělávací a finanční přínosy inkluze byly dobře zdokumentovány. Pro všechny země však zůstává prvořadé, aby reagovaly na politický imperativ, stejně jako na důležitý etický imperativ, usilovat o inkluzivnější společnosti. Při posilování svého závazku k **cílům udržitelného rozvoje** by země měly **zajistit větší srozumitelnost zásad, na nichž je založen holističtější přístup k investování do kvality pro všechny žáky.**

Právní rámce jednotlivých zemí musí zahrnovat závazky nastíněné v mezinárodních úmluvách a evropských sděleních, aby byla zakotvena jak rovnost, tak boj proti diskriminaci. Legislativa by měla zajistit všeobecný a rovný přístup k inkluzivnímu vzdělávání bez diskriminace. Musí zdůrazňovat, že segregace je

formou diskriminace, stejně jako neschopnost zajistit nezbytné úpravy k zajištění toho, aby osoby se zdravotním postižením mohly požívat všech lidských práv na rovnoprávném základě s ostatními.

Legislativa a politika by se měly zaměřit na preventivní a intervenční přístupy, aby umožnily všem žákům překonat překážky v učení a plně se zapojit, což je v souladu s konečnou vizí, že se všichni žáci jakéhokoli věku vzdělávají v rámci místní komunity po boku svých přátel a vrstevníků.

Aby bylo možné čelit současným výzvám, **musí všichni aktéři ve vzdělávání rozšířit své chápání inkluzivního vzdělávání tak, aby zahrnovalo VŠECHNY žáky** (UNESCO, 2020). To znamená **vymýtit diskriminaci, stereotypy a mechanismy marginalizace, které vylučují žáky z příležitostí v jejich místních školách a komunitách**. Vnitrostátní strategie, které se zaměřují na určité menšinové skupiny, by měly být rozšířeny tak, aby prosazovaly právo na vzdělání a zajistily, že na každém žákovi záleží.

V rámci plánování budoucnosti je primárně potřeba vyjasnit si význam inkluzivního vzdělávání. **Inkluze ve vzdělávání a spravedlnost by neměly být chápány jako samostatné politiky, ale jako principy, které podporují a formují všechny vnitrostátní politiky**. Patří sem otázka týkající se správy, osnov, hodnocení, zajištění kvality, monitoringu a evaluace, vzdělávání učitelů a financování a alokace zdrojů.

Základem kvalitních opatření je rozvoj klíčových kompetencí prostřednictvím příležitostí k profesnímu vzdělávání. Tyto kompetence musí umožnit všem pedagogům zvyšovat úspěchy, výstupy a výsledky celého vzdělávacího systému. Pedagogové by měli být vybaveni k tomu, aby přizpůsobili nebo upravili osnovy tak, aby poskytovaly relevantní příležitosti všem žákům, aniž by se museli uchýlovat k alternativním nebo samostatným učebním osnovám. **Personalizované přístupy by měly zapojit všechny žáky, podporovat jejich aktivní účast a dát jim možnost se v procesu učení vyjádřit**.

Flexibilní financování a spravedlivá alokace zdrojů by se měly zaměřit na **zvýšení schopnosti škol a komunit reagovat na rozmanitost a podporovat všechny žáky**. Přístupy k financování musí zohledňovat otázky týkající se křížových potřeb žáků. Stále častěji se uznává, že se identity žáků překrývají a často představují více dimenzí rozmanitosti. V důsledku kombinace identit mohou být žáci vystaveni různým typům diskriminace a znevýhodnění. Je zřejmé, že nálepkování žáků a zejména používání nálepek k rozhodování o opatření nebo přístupu ke zdrojům může ovlivnit spravedlnost.

Toto rostoucí uznání rozmanitosti a komplexity žáků vyžaduje větší spolupráci. V tomto ohledu se také neobejdeme bez pozměnění role pro odborníky ve vzdělávání, kteří musí být připraveni poskytovat personalizovanější pedagogické metody, více využívat digitálních technologií a rozmanitější způsoby učení. Po školních komunitách se bude stále více vyžadovat, aby se zapojily do procesu přetvoření konceptu „školy“ jako instituce, která nabízí více než jen zprostředkování obsahu osnov.

Partnerství a sítě se zúčastněnými stranami a místními komunitami budou stále důležitější, protože instituce (jako jsou vlády, ministerstva, regionální nebo místní úřady a školy) se organizují a různými způsoby spolupracují na vytvoření meziodvětvové práce. Taková práce musí zahrnovat pochopení širšího ekosystému pro inkluzivní vzdělávací systémy. Musí také zohlednit klíčové vlivy na učení a zapojení v rámci úrovní systému a mezi nimi a zajistit postup žáků a kontinuitu poskytování vzdělávání mezi všemi jeho fázemi.

Po odeznění pandemie onemocnění COVID-19 může existovat prostor pro **zvýšení společenského povědomí o dopadu segregace, izolace a vyloučení ze školského systému**. To by mělo podpořit přístup „build-back-better“ (opětovné vybudování lepšího světa) se zaměřením na rozvoj kapacit pro všechny zúčastněné strany a využívání dat k zajištění spravedlivého přístupu, vstupů a výsledků pro VŠECHNY žáky. Takový přístup by měl přizpůsobit práci tak, aby poskytoval různé cesty a přístupy, a to na základě aktuálních souvislostí a minulých historií zemí – se zaměřením na neustálé zlepšování a poskytování vysoce kvalitního vzdělávání zaměřeného na žáka pro všechny.

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2022

Tuto publikaci můžete citovat tímto způsobem: Evropská agentura pro speciální a inkluzivní vzdělávání, 2022. *Stanovisko Agentury k inkluzivním vzdělávacím systémům*. Druhé vydání. Odense, Dánsko